

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selonteko on laaja, kattava ja monipuolinen ja sisältää monilta osin kannatettavia tavoitteita. Toivomme, että tavoitteiden toteuttamiseen löytyy myös määrältään ja kestoaltaan riittävä rahoitus käytännön kotouttamistyössä eri puolilla Suomea. Esimerkiksi kotoutumisen edistämisen valtavirtaistaminen on olennainen tavoite, mutta kuten selvityksessä todetaan, sen toteutuminen vaatii resursseja eri ammattiryhmien peruskoulutuksesta lähtien. On siis olennaista, että kehittämiseen varataan riittävät resurssit, sillä monet hyvät hankkeissa kehitetyt toimintamallit jäävät helposti lyhytaikaisiksi rahoituksen loputtua.

Maahanmuuttajien tarpeita kartoitettaessa ja kotoutumista edistäviä palveluja suunniteltaessa muuttajien itsensä näkökulman kuunteleminen on tärkeää kaikissa vaiheissa, jotta toimenpiteet voitaisiin suunnata oikein. Selonteossa olisi hyvä kuvata vielä tarkemmin ja konkreettisemmin eri maahanmuuttajaryhmien osallisuuden tosiasiallinen toteutuminen toimenpiteissä, sekä määritellä, kuinka muuttajilta kerätään tietoa ja ideoita, ja kuinka heitä osallistetaan eri vaiheissa suunnittelusta toteuttamiseen ja palautteen antamiseen asti.

Asiantuntijataso tulee raportissa mainituksi, mutta sen osuus tavoitteissa ja toimenpide-ehdotuksissa on kuitenkin vähäinen.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Korkeasti koulutetut mainitaan selonteossa useaan otteeseen omana ryhmänään, ja onkin tärkeä saada käyttöön heidän tuomansa koulutuspääoma. Koulutuksen heikko vaikutus työllistymiseen selittyy yksilötasolla pitkälti joko koulutuksen soveltumattomuudella tai kielitaidon puutteilla (luku 1). Korkea-asteen koulutusta edellyttävissä ammateissa hyvä tai erinomainen suomen tai ruotsin kielen taito on yksi keskeisistä työvälineistä, jota toisaalta on vaikea kehittää riittäväälle tasolle ilman kosketusta oman alan työelämään tai toimimalla niin sanotussa sisääntuloammateissa. Siksi

tarvitaan työnantajien vahvaa osallistumista kotoutumisen edistämiseen. Syrjimättömyys on ensimmäinen askel (luku 2). Ahmadin tutkimuksessa ei ollut mukana korkea-asteen tutkintoa edellyttäviä ammatteja (alat olivat ravintolatyö ja pitopalvelu, vähittäiskauppa, toimistotyö, siivoustyö ja asiakaspalvelu) – olisikin mielenkiintoista saada vastaavaa tietoa korkeamman koulutustason ammateista.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Kotoutumisen edistämisen parantaminen edellyttää eri kotouttavaa työtä tekevien ammatillisten ryhmien osaamisen kehittämistä (luku 7.1 ja 7.2.1). Hyvin monet eri ammatilliset ryhmät toimivat kotoutumisen edistämisen kentällä. Toimijoiden tausta vaihtelee paljon ja he ovat usein vailla yhteistä käsitteistöä ja tietotaitoa. Työntekijöiden kouluttautuminen alalle on usein perustunut ulkoiseen lyhytkestoiseen projektiluontoiseen rahoitukseen (AMIF- tai STEA- rahoitus). Työn yhteiskunnallinen merkitys ja haastavuus edellyttäisi kuitenkin, että kehittämistyö olisi suunnitelmallisempaa ja pitkäjänteisempää. Maahanmuuttotyössä toimii laaja joukko korkeakoulutettuja ja tästä syystä korkeakoulut tarjoavat OKMn tuella tuotettua Monikulttuurisuuden asiantuntijan erikoistumiskoulutusta (40 op). Useat maahan muuttaneet korkeakoulutetut ovat myös ottaneet osaa koulutukseen. OKMn rahoitus loppuu vuoden 2022 lopussa, mutta tällaisen monialaisen ja yhtenäistävän koulutuksen jatkuvuus olisi tärkeä turvata myös jatkossa. Kyseinen koulutus on pitkäkestoinen, mutta tarvetta on myös jatkuvan oppimisen mukaiseen täydennyskoulutukseen.

Kotoutumisen edistämiseen liittyvää laajempaa tutkimusta tehdään jonkun verran korkeakouluissa, mutta laajempi tutkimustoiminta edellyttäisi kansallista rahoitusta samaan tapaan kuin esimerkiksi sosiaalityön ja lastensuojelun tutkimus, jota on viime vuosina edistetty tutkimusvaroin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä. Maahanmuuttotyön koulutuksen ja tutkimuksen turvaaminen kansallisilla varoilla olisi tärkeä osa kotoutumisen edistämisen kehittämistä.

Kun puhutaan vieraskielisistä asiakkaista ja heille suunnatuista digitaalisista palveluista (luku 7.2.1), olisi hyvä huomata, että se ei tarkoita ainoastaan sisältöjen kääntämistä englanniksi. Edes kaikki korkeakoulutetut maahanmuuttajat eivät hallitse englantia sellaisella tasolla, että se auttaisi suomalaisen järjestelmään tutustumista. On tärkeää kehittää esim. toimenpide-ehdotuksessa mainittua Työmarkkinatoria visuaalisempaan ja selkokielisempään suuntaan. Sen lisäksi käännöksiä keskeisistä asioista pitäisi olla ainakin suurimmilla maahanmuuttajakielillä.

Luvussa 7.2.1 korostetaan työvoimapalvelujen antaman henkilökohtaisen ohjauksen tarvetta, ja kannatamme sen lisäämistä sekä ns. pohjoismaista työvoimapalvelumallia. Henkilökohtainen ohjaus on erityisen tärkeää korkea-asteen koulutuksen suorittaneille maahanmuuttajille, koska osaamisvaatimukset työtehtävissä ovat laajat ja pitkälti myös eriytyneet, erityisesti tekniikan, kaupan ja ns. generalistialoilla. Koulutus ei siis yksiselitteisesti valmista tiettyyn rajalliseen tehtävänkuvaan. Ohjausta tarvitaan myös siihen, miten kotoutumiskoulutuksessa saavutettua kielitaitoa voisi itsenäisesti tai tuettuna kehittää omassa ammatissa vaaditulle tasolle (B2–C2). Kuntakokeilujen ja työvoimaviranomaisten tulisi tehdä tämän kohderyhmän osalta tiivistä yhteistyötä SIMHE-vastuukorkeakoulujen kanssa.

SIMHE-vastuukorkeakoulutoiminnan alkuperäisenä tavoitteena oli varmistaa, että Suomeen saapuvien korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien aiemmat opinnot ja tutkinnot tunnustettaisiin ja tunnustettaisiin kansallisten käytäntöjen mukaisesti mahdollisimman nopeasti, jotta henkilöt löytävät oikeille koulutus- ja urapoluille (luku 7.2.3). Selonteon määrittelyn sisällä ja reunamilla on lisäksi erilaisia kohderyhmiä, jotka tarvitsevat saman tyyppistä neuvontaa, ohjausta ja tukitoimintoja.

Näitä ovat Suomessa asuvat, korkeakoulukelpoiset (yleissivistävät opinnot ulkomailla suorittaneet) maahanmuuttajataustaiset henkilöt, jotka ovat joko työttömiä tai työttömyysuhan alaisia, esim. lyhytaikaisissa työsuhteissa korkeakouluissa työskentelevät asiantuntijat, omaa korkea-asteen koulutusta vastaamattomissa töissä olevia, tutkinto-ohjelmissa opiskelevia tai tohtorikoulutettavia. Soveltuvin osin palvelujen piiriin sopiviksi voidaan lukea korkeasti koulutetut paluumuuttajat, joiden suomen kielen taito ei riitä akateemisiin asiantuntijatehtäviin tai täydentäviin opintoihin.

On tärkeää, että korkeakoulut tarjoavat edistyneemmän tason S2-opintoja korkeakoulujen opiskelijoille ja myös lisäresurssien avulla korkeakoulujen ulkopuolisille korkeakoulutetuille tai korkeakoulukelpoisille aikuisille (luku 7.2.3). Tämä edistää paitsi akateemista kielitaitoa myös akateemiseen yhteisöön tutustumista ja sopeutumista sekä on välttämätöntä akateemisten asiantuntijatehtävien kannalta.

Turun yliopisto on huolestunut Suomessa jo asuvien maahanmuuttajataustaisten ihmisten vähäisestä ja epätasaisesta hakeutumisesta yliopistokoulutuksen piiriin. Yliopistojen saavutettavuussuunnitelmatyö ja kv-osaajien integraation tukeminen edellyttävät todennäköisesti tehokkaampia toimenpiteitä myös lainsäätäjän puolelta. Koulutusjärjestelmän tulee kauttaaltaan tukea myös maahanmuuttajataustaisten hakeutumista yliopistoihin. Lisäksi tarvitaan selkeitä kannanottoja ja valtakunnallisia linjauksia, mukaan lukien mahdolliset lainsäädäntömuutokset, siitä, miten osana yhdenvertaisuustyötä voitaisiin edistää yliopistoissa selkeästi vähemmistönä olevien ryhmien läpäisyä opiskelijavalinnoissa ja opinnoissa etenemistä. Huomiota on kiinnitettävä myös toisen polven maahanmuuttajien pääsyä korkeakoulutuksen pariin. Perus- ja toisen asteen opinto-ohjauksessa tulee kiinnittää huomiota siihen, millaisille urapoluille maahanmuuttajataustaisia nuoria ohjataan.

Keskeisissä toimenpiteissä mainitaan pätevytymiskoulutusten vakinaistaminen ja monipuolistaminen (luku 7.2.3). Keskeiset ja yleisimmät alat ovat tässä suhteessa terveydenhoito- ja sosiaaliala sekä opetusala, joissa ammatit ovat säänneltyjä ja monet niistä korkeakoulututkintoa edellyttäviä. Säänneltyjä ammatteja on muillakin aloilla, mutta niiden alojen edustajia on maahanmuuttajissa suhteellisen vähän, jolloin tarve erilliseen pätevytymiskoulutukseen on pieni. Toisaalta viranomaiset voivat myöntää kelpoisuuden tai laillistuksen vain säänneltyihin ammatteihin. Tutkinnon ja osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen jäävät työnantajan tai täydennysopintoja tarjoavan korkeakoulun vastuulle. Olisikin tärkeää, että pätevytymispolkujen monipuolistaminen kohdistuisi myös sääntelemättömille aloille, esimerkiksi selkeyttämällä reittejä korkeakoulujen jatkuvan oppimisen palveluihin, joissa tutkintoa voi täydentää ja osaamista päivittää suomalaisen yhteiskunnan tarpeita vastaaviksi.

Yhteiskunnassa tulisi edistää anonyymin rekrytoinnin laajaa käyttöönottoa yrityksissä, järjestöissä ja julkisyhteisöissä syrjivien käytäntöjen purkamiseksi (luku 7.2.2).

Terveystieteellisen koulutuksen osalta ammattikorkeakoulut sekä ammatilliset oppilaitokset ovat kehittäneet maahanmuuttajille soveltuvia ammatillisia pätevytymiskoulutuksia erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimapulaan vastaamiseksi. Yliopistokoulutuksen osalta maahanmuuttajille olisi mahdollista kehittää esimerkiksi terveysalan opettajan tehtäviin tähtäävää koulutusta, joka osaltaan edistäisi opettajien saatavuutta ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opetukseen. terveystieteellisessä koulutuksessa saavutetaan myös tieteellinen asiantuntija- ja hallinnollinen osaaminen, joka niin ikään olisi järkevää saattaa jossain määrin maahanmuuttajien saavutettavaksi. Yliopistoilla on myös terveysalan täydennyskoulutusta, joka mahdollistaisi

maahanmuuttajaväestön osaamisen kehittämistä. Kuten raportissa todetaan, tarvitaan lisävoimavaroja tällaisen koulutuksen järjestämiseen.

Maahanmuuttajaväestön sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistä koskevat kannanotot ovat kannatettavia (luku 7.3). Erityisesti terveystieteellisestä näkökulmasta ehdotus ohjauksen ja neuvonnan kehittämiseksi niin, että se on saatavilla maahanmuuttajille, on tärkeä. Terveydenhuollossa monet toimet lähtevät väestön omaehtoisesta hakeutumisesta ja oman terveyden vaalimisesta, ei niinkään holhoavasta otteesta. On tärkeää, että maahanmuuttajat omaksuvat samat periaatteet – joka puolestaan edellyttää, että heillä on riittävästi tietoa terveydestä, sen vaalimisesta ja suomalaisesta terveydenhuollosta ja sen toimintaperiaatteista.

Palveluja suunniteltaessa muuttajien perheiden huomioimisen tulee olla keskiössä, kuten selonteossa useassa kohdassa huomioidaan (luku 7.4). Sekä puolisoita että lapsia koskevat tarpeet ja palvelut tulee huomioida vastaanottavissa kunnissa, mikäli halutaan edistää ihmisten pysyvää asettautumista uudelle asuinpaikkakunnalleen. Perhe on usein tärkein hyvinvointia ja kuulumisen tunnetta lisäävä tekijä, joten perhekokonaisuuksien huomioiminen ja perheiden hyvinvointiin panostaminen lisää myös yksilötasolla maahan muuttaneiden osallisuuden tunnetta. Perheiden kotoutumissuunnitelman laajempi käyttöönotto on yksi konkreettinen väline perhenäköikulman huomioimiseen. Kunnilla tulisi olla muun muassa tämän osalta mahdollisuus huolehtia vetovoimaisuutensa lisäksi ”pitovoimaisuudestaan”, eli pidempiaikaista asettautumista edistävästä palveluista ja ilmapiiristä. Kotoutumisen edistämiseksi huomiota tulisi kiinnittää myös perheenyhdistämisen edellytyksiin ja tukeen. Kotoutumispalveluihin tulisi olennaisesti kuulua perheenyhdistämiseen liittyvä neuvonta ja tuki, mikä nykyisellään vaihtelee paljon eri kunnissa.

Hyvinvointipalveluja ja perheiden palveluja koskevissa kohdissa ongelmakohdat ja kehittämistarpeet on varsin hyvin huomioitu, ja tavoitteet ovat kannatettavia. On hyvä, että perheille suunnattuihin ennaltaehkäiseviin tukipalveluihin ja maahanmuuttajataustaisten perheiden aliedustukseen niissä on kiinnitetty huomiota. Aliedustuksen taustalla voi yhtäältä olla selonteossa todettu asia, että maahanmuuttajat eivät tunne palveluja riittävästi, mutta puutteita on myös palveluissa työskentelevien henkilöiden osaamistasossa. Siksi onkin välttämätöntä parantaa monikielisissä ja -kulttuurisissa toimintaympäristöissä tarvittavaa ammatillista osaamista sosiaali-, terveys- ja sivistyspalveluissa toimivan henkilöstön peruskoulutuksia kehittämällä sekä täydennys- ja erikoistumiskoulutuksia lisäämällä. Lisäksi on huomioitava, että kotoutujien kanssa työskentely vaatii aikaa ja siis resursseja ennaltaehkäiseviin palveluihin ja lastensuojelun avohuoltoon. Tiedossa on, kuten selonteossakin todetaan, että ulkomaalaistaustaiset ovat lastensuojelun sijaishuollossa yliedustettuina, ainakin osin johtuen siitä, että varhaisen tuen palvelut ja mielenterveyspalvelut eivät vastaa tarpeisiin.

Haluamme lisäksi kiinnittää yleisemmin huomiota paitsi lapsiperheiden, myös alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten oikeuteen yhdenvertaisiin sosiaalihuollon palveluihin ja tukeen. Perheiden tulisi saada neuvontaa ja vanhemmuuden tukea jo turvapaikanhakuvaiheessa, jotta ongelmia voidaan ehkäistä riittävän varhain ilman raskaita lastensuojelullisia toimenpiteitä. Perheryhmäkodeissa ja yksityismajoituksessa asuvien yksintulleiden lasten ja nuorten tilanteita ja palvelujen tarvetta tulisi arvioida lähtökohtaisesti lapsen oikeuksien ja edun näkökulmista lastensuojelulain periaatteiden mukaisesti.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Korkeasti koulutetut tulisi ottaa omana ryhmänään huomioon jo esikotouttavassa toiminnassa niin, että he voisivat ottaa osaa nopeammin etenevään kielikoulutukseen. Tätä helpottaa digitaalisten oppimiskäytösten eteneminen ja niiden ohjattu käyttöönotto.

Pidämme hyvänä uudistuksena, että vastaanottokeskuksissa tarjotaan jatkossa kieliopinintojen lisäksi myös yhteiskuntatietoutta ja siihen liittyvä koe.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Maahanmuuttajien ohjaukseen tulisi sisällyttää vahvemmin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulma, jotta ohjaustyössä tulisi entistä paremmin esille koulutus- ja uravalintoja koskevat rakenteelliset esteet, ja jotta näitä esteitä voidaan tunnistaa, tehdä näkyväksi ja poistaa palvelujärjestelmässä.

Neuvonnassa, ohjauksessa ja koulutuksessa tulisi edistää sähköisten osaamismerkkien käyttöä. Näin voidaan tunnistaa ja todentaa kriteeripohjaisesti työelämässä syntyvää osaamista.

Pidämme tärkeänä, että korkeakoulut ja kotouttamista tarjoavat tahot tiivistävät yhteistyötä. Esimerkiksi kotoutumispalveluista voisi antaa tietoa jo oleskeluluvan päätöksen yhteydessä, jotta opiskelija halutessaan voi hyödyntää Suomessa vietettyä aikaa alusta alkaen ja parantaa mahdollisuuksia jäädä valmistumisen jälkeen Suomeen työskentelemään. Mikäli pysyvää oleskelulupaa ei voida myöntää valmistumisen jälkeen EU- ja ETA-maiden ulkopuolisten maiden kansalaiselle, niin vähintään kahden vuoden oleskelulupaa pitäisi joustavasti pidentää.

Jo tällä hetkellä SIMHE-vastuukorkeakoulutoiminta on tärkeä osa matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluiden kokonaisuutta. SIMHE-toiminnan kehittäminen ja tarkoituksenmukainen laajeneminen on turvattava ja vakinaistettava.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumishjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Selonteko ei huomioi asiantuntijatasoa. Asiantuntijataso maahanmuuttajien, kuten korkeakouluopiskelijoiden, tutkijoiden ja muiden asiantuntijoiden kotoutumistarpeiden merkitystä ei tule aliarvioida tai pitää itsestään hoitavana. Selonteon valmistelussa huomioitu Talent Boost –toimenpideohjelma on tärkeä kokonaisuus kansainvälisten osaajien kotouttamisessa. Korkeakoulujen osuutta Talent Boost –ohjelmasta tulee edelleen kehittää ja siihen panostaa. Kokemukset toimintamallista ovat olleet kannustavia. Korkeakouluille on tarjottava jatkossakin lisätukea panostuksiin työelämäyhteistyön edelleen kehittämiseen ja alueellisen yritystoiminnan huomioimiseen ulkomaalaistaustaisten asiantuntijoiden integroimisessa työelämään.

Kotoutumishjelman tarve, sisältö ja kesto ovat korkeakoulutetuilla maahanmuuttajilla hyvinkin yksilöllisiä. Osaamisen tunnistamisen kysymyksissä korkeakoulujen ja alkukartoitusta tekevien tahojen yhteistyö on tärkeää, jotta siirtymä koulutukseen tai työelämään nopeutuisi ja suuntautuisi korkeakoulutetun kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Selonteossa mainitut verkkokoulutusten hyödyntämiset ja korkeakoulutettujen omat ryhmät ovat kannatettavia ja tärkeitä kehittämiskohteita. Samoin huomiot koto-koulutuksen saavutettavuuden ja yhtenäisen laadun varmistamisesta ovat tärkeitä.

Kotoutumiskoulutuksen kielitaitotavoitteeksi ollaan asettamassa tasoa B1.1 (luku 10.1), jonka nykyisin saavuttaa vain kolmasosa koulutukseen osallistuneista. Taso on kuitenkin täysin riittämätön esim. suomenkielisten korkeakouluopintojen suorittamiseen, tai edes valintakokeeseen hyväksymiseen. Käytännössä monilla jo alan tutkinnon suorittaneilla valintakokeisiin osallistumien on yksi väylistä, joilla pyritään parantamaan omia työllistymismahdollisuuksia tutkintoa ja osaamista päivittämällä, sillä muita polkuja opintojen hyväksilukuun ja täydentämiseen on vähän. Valtaosassa korkeakoulujen hakuperusteissa kielitaitovaatimus on YKI4 tai korkeampi; ammattikorkeakoulujen yhteisvalinnassa opetuskielen koe on sama vieraskielisille kuin äidinkielisille. Katsomme tarpeelliseksi lisätä resursointia suomi (ruotsi) vieraana kielenä –opetukseen suunnattuna myös asiantuntijataso maahanmuuttajiin sekä heidän puolisoihinsa ja perheisiinsä.

Pidämme kannatettavana, että maahanmuuttajia ohjataan tutustumaan myös järjestöihin ja vapaa-ajan toimintaan. Harrastukset lisäävät mahdollisuutta verkostoitua ja saada ystäviä, joka voi edistää myös työllistymistä ja kuuluvuuden tunnetta ja lisätä mahdollisuuksia käyttää suomen (tai ruotsin) kieltä. Kannustamme järjestöjä ja vapaa-ajan toiminnan järjestäjiä ottamaan mukaan eritaustaisia ja suomea eri tasoin osaavia toimijoita. Näiden lisäksi on hyvä tunnistaa opiskelijajärjestöjen ja opiskelijatuutoreiden rooli opiskelun vuoksi Suomeen tulleiden kotouttamisessa.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Esitetyt toimenpiteet ovat kannatettavia. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat Suomen kansainvälisyyden kannalta keskeisessä asemassa. Opintojen ja työn kautta maahan saapuu laaja joukko kansainvälisiä osaajia ja viime vuosina korkeakouluissa onkin ryhdytty kehittämään korkeakoulujen vastaanottavuutta ja korkeasti koulutettujen kv-osaajien integroitumista alueidensa elinkeinoelämään ulkopuolisen hankerahoituksen turvin. Korkeakouluilla on merkittävä rooli kansainvälisten osaajien kotoutumisen edistämisessä sekä heille suunnatun koulutuksen, että palvelujen kehittämisessä esimerkiksi SIMHE- ja Talent Boost -toimintojen kautta. Laajoja resursseja tarvitaan myös muiden kanavien kautta maahan saapuneiden korkeakoulutettujen ohjaamiseen ja täydennyskouluttamiseen, jotta he työllistyisivät koulutusta vastaaviin tehtäviin. Näistä ja muistakin tukitoiminnoista pitää selkeästi viestiä kohderyhmille, heidän kotoutumisestaan edistäville tahoille sekä työnantajille.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

-

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

-

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Sivulla 86 todetaan, että ”Hallitus huolehtii kotouttamisen merkittävästä nopeuttamisesta siten, että kotoutumisjakso määritellään pääsääntöisesti yhden vuoden pituiseksi.” Kuitenkin aiemmin selonteossa kirjoitetaan, että kotoutumisjaksoksi pyritään saamaan enintään kaksi vuotta, ja että yksilölliset tarpeet voivat edellyttää pidempääkin kotoutumisjaksoa. Olisi hyvä tosiaan huomioida, että monilla maahanmuuttajilla voi olla tarvetta yli vuoden kestävään kotoutumisjaksoon. Tavoite tehostaa kotoutumista liittynee yksinkertaistettuun näkemykseen kotoutumisesta vain

työllistymisenä. Tutkimusten mukaan kotoutuminen on kuitenkin aikaa vievä prosessi, ja kotoutumista tapahtuu yksilöiden elämän eri osa-alueilla. Työ ei myöskään ole ainoa kotoutumista ja maahanmuuttajien osallisuuden kokemusta lisäävä tekijä, sillä kaikki työt eivät esimerkiksi lisää kielitaitoa tai edistä verkostojen luomista valtaväestöön. Mikäli asetetaan tarkkarajainen ja keinotekoinen vuoden raja jaksolle, niin saattaa olla, että osa maahanmuuttajista jää niin sanotusti tyhjän päälle tämän jälkeen, eikä yhteiskunnasta paikan löytämisen osalta saavuteta toivottua tulosta. Miten kotoutumisajan lyhentäminen vaikuttaa esimerkiksi tavoitteeseen edistää naisten työmarkkinoille pääsyä? Tutkimuksissa on todettu, että yksi naisten heikompaa työllisyyttä selittävä tekijä on se, että he useammin työllistyvät aloille, joilla vaaditaan parempaa kielitaitoa. Toinen merkittävä haaste on se, että moni maahan muuttanut työllistyy alalle, jolle on ylikoulutettu. Kotoutumisajan lyhentäminen on siis ristiriidassa muiden tavoitteiden kanssa. On myös huomioitava, että maahanmuuttajia ei tulisi sanktioida työllistymisessä epäonnistumisessa, sillä siihen vaikuttavat myös työnantajien asenteet ja rakenteellinen syrjintä, mikä on tutkimuksissakin todettu.

Pidämme kansainvälisten osajien oleskelulupakäsittelyn nopeutusta erittäin tervetulleena uudistuksena. Ensiaskel kotoutumisessa on kv-opiskelijoiden maahantulomuodollisuuksien jouheva sujuminen.

Selonteko korostaa maahanmuuttaja kotoutumisen kohteena ja jäimme kaipaamaan selontekoon myös toimenpiteitä, jotka tukisivat kaksisuuntaista kotoutumista, eli kantaväestölle suunnattuja toimenpiteitä, joiden avulla voitaisiin vähentää ennakkoluuloja ja rasismia yhteiskunnassa ja edistää maahanmuuttajien työllistymistä koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Vuorovaikutukseen ja aitoon monikulttuuriseen yhteiskuntaan tarvitaan kaikkien yhteistyötä, jolloin jokainen yksilö on osa kotoutumisprosessia.

Björn Piia
Turun yliopisto

Våg Hans
Turun yliopisto